

जशास तसे

वीरेन्द्र तंवर

अनुवाद : रागिणी बापट

₹ 14.00

ISBN 978-81-237-3036-3

नेशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया

नवसाक्षर साहित्यमाला

जशास तसे

(लोककथा)

वीरेन्द्र तंवर

अनुवाद
रागिणी बापट

चित्रे
बी. सामत

हे पुस्तक जिल्हा साक्षरता समिती, दुर्ग-मध्यप्रदेश आणि नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया यांच्या
संयुक्त कार्यशाळेत तयार केले गेले.

ISBN 978-81-237-3036-3

प्रथम प्रकाशन : 2000 (शके 1921)

पहिली आवृत्ती : 2003 (शके 1924)

दुसरी आवृत्ती : 2013 (शके 1934)

मूळ © वीरेन्द्र तंवर

मराठी अनुवाद © नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया, 2000

Jaisi Karni Vaisi Bharni (Marathi)

₹ 14.00

संचालक, नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया

नेहरू भवन, ५ इन्स्टिट्युशनल एरिया, फेज-II

वसंत कुंज, नवी दिल्ली-११००७० यांनी प्रकाशित केले.

नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया

एका गावात एक आजीबाई रहात. त्यांना दोन मुलगे होते. दोघांचीही लग्ने झालेली होती. थोडा जमीन-जुमला होता. घरी चार म्हशी, दोन गायी होत्या. आजीबाई गुरेढोरे राखत. दूध विकत. सुना घरकाम करत. मुलगे पीकपाणी पहात.

सुनांचे आपसात पटत नसे. दिनरात दोघींची धुसफूस चाले. मोठी सून लबाड होती. तिचे माहेर गडगंज होते. याची तिला मिजास होती.

धाकटी सून साधीभोळी होती. गरिबाघरची होती. ती घरातले सारे काम करायची. मोठ्या सुनेची ती नावडती होती. मोठी सून शेजारी-पाजारी बसायची. सासूच्या पुढे पुढे करायची. सासूचे कान फुंकायची. धाकटीचं चुकलं माकलं नेमकं हेरायची. सासू शहाणी होती. मोठीचे बोलणे एका कानाने ऐके, दुसऱ्या कानाने सोडून देई.

एकदा काय झाले, गावकरी तीर्थयात्रेला निघाले. आजीबाईना वाटले, चांगली सोबत आहे. आपणही यात्रेला जावे. दानधर्म करून यावे.

आपला इरादा आजीबाईनी मुलगे-सुनांना बोलून दाखवला. मुलांनी होकार भरला.

आजीबाई म्हणाल्या, “गुराढोरांचे कसे काय होणार? दूध कोण विकेल?”

मोठी सून म्हणाली, “आई, आम्ही गुराढोरांचे काभकाज सांभाळू. दुधाची विकवाक करू. अगदी निवांतपणे जाऊन या.”

“अगं, तू मोठी सूनबाई. घरादाराची जबाबदारी मागेपुढे तुलाच सांभाळावी लागणार. माझे दिस सरत आले,” आजीबाई म्हणाल्या.

धाकटी सून म्हणाली, “आई, गावकरी सोबत आहेत. सगळे माहितीचे आहेत. आपलीच माणसे आहेत. अशी सोबत वारंवार मिळायची नाही. अगदी खुशाल जाऊन या.”

“ठीक आहे. दोधी मिळून गुराढोरांची देखभाल करा. दूध विका. हिशोब टिशोब नीट ठेवा,” आजीबाई म्हणाल्या.

“आई, सगळं काही करू. घरादाराची चिंता अजिबात करू नका,” मोठी सून म्हणाली.

मुलगे सुनांनी सगळी तयारी केली. सामानाची बांधाबांध केली. पैशांची सोय केली. आजीबाई गावकरी मंडळींबरोबर यात्रेला निघाल्या.

मोठी जाऊ मानाने मोठी. ती धाकटीवर तोरा गाजवे. मनमाने वागायची संधी तिला मिळाली. घरातले किडूकमिडूक ती आपल्या खोलीत लपवून ठेवू लागली. एवढेच काय, आपण चरवीभर दूध घेई. धाकटीला लोटीभर दूध ठेवे. मोठी दूध विकून यायची. नीट हिशोब ठेवायची.

ज्येष्ठाचा महिना होता. ऊन चांगलंच तापू लागलं होतं. धाकटी जाऊ थोडे दूध पिंपळाला घालून यायची.

काही महिने लोटले. यात्रा आटपून गावकरी माघारी आले. गावातील लोकांनी त्यांना फुलांचे हार घातले. ढोल-ताशे वाजवले. आजीबाई खुशीत होत्या. तीन चार दिवस नातेवाईक गाठीभेटीला येत होते. आजीबाई नातेवाईकांना यात्रेतील मौजमजा सांगत. एक दिवस मोठी सून म्हणाली, “आई, हा घ्या दुधाचा हिशोब.”

आजीबाई म्हणाल्या, “घेईन सवडीने सूनबाई. वाटचालीचा शीण तर उतरू दे.”

दोन-तीन दिवस गेले. मग सासूने सुनांकडे हिशोब मागितला. मोठीने लगेच हिशोब दिला. धाकटी सून

काय करणार? ती तर रोजचे थोडेसे दूध पिंपळालाच घालत होती. तिचा जीव घशाशी आला. ती धावत धावत पिंपळाजवळ गेली. म्हणाली, “देवा, मी तर रोज तुलाच दूध घालत होते. आता सासूबाईना पैसे कुठून देऊ?”

पिंपळ बोलला, “मुली, रुपये-पैसे मी कुठून आणू? इथे आजूबाजूला दगड-गोटे पडले आहेत. ते घेऊन जा. आपल्या खोलीत ठेव. सासूबाईनी हिशोब मागितला की ते दाखव.”

बिचारीने दगड-गोटे टोपलीत भरले. घरी घेऊन गेली. टोपली आपल्या खोलीत ठेवली.

सासूने धाकटीकडे हिशोब मागितला. थरथर कापत ती म्हणाली, “आई, खोलीत आहे. तुम्ही बघा.”

सासूने खोलीचे दार उघडले. तिचे डोळे दिपले. खोलीत हिरे-मोठी चमकत होते.

सासू म्हणाली, “सूनबाई, तू चोरी केलीस की दरोडा घातलास? इतके धन कुठून आणलेस?”

धाकटीने सगळी हकिगत सांगितली. मोठीने ते ऐकले. तिच्या अंगाचा तिळपापड उडाला.

मोठी सून म्हणाली, “आई, आता मी पण तसेच करीन. तुम्ही यात्रेला जा.”

“सूनबाई आताच तर मी आले. थोडा दम धर.”

“नाही आई, तातडीने जा.”

“हे बघ सूनबाई, तुझ्या हे असं वागणं भलं नाही. नंतर तुला याची फळं भोगावी लागतील बर.”

मोठी अगदीच घायकुतीला येऊन म्हणाली, “आई, एकदा जवळच देवाला जाऊन तर या.”

सासूचा नाईलाज झाला, ती परत यात्रेला निघाली. इकडे मोठी जाऊ नेमाने पिंपळाला दूध घालू लागली.

काही दिवसांनी सासू परत आली. मोठीकडे हिशोब मागितला.

“आई मी दिवेलागणीला हिशोब देते,” मोठीने सांगितले आणि ती पिंपळाजवळ गेली. म्हणाली, “देवा, सासूबाई हिशोब मागत आहेत. मी तर सगळे दूध तुलाच घातले. आता सासूबाईना पैसे कसे देऊ?”

“तुझी जाऊ दगड-गोटे घेऊन गेली होती, तू पण घेऊन जा,” पिंपळ बोलला.

मोठी सून एक भली मोठी टोपली भरून दगड-गोटे घेऊन आली. टोपली आपल्या खोलीत ठेवली. सांजवात झाली तशी मोठी सून सासूला म्हणाली, “आई, हिशोब बघा.”

“हो. दे बरं हिशोब,” सासू म्हणाली.

“खोलीत आहे. तुम्हीच बघा,” मोठी सून म्हणाली.

सासूने खोलीचा दरवाजा उघडला. बघताच किंकाळी
फोडली. “हे देवा! साप-विंचू!”

“आई, हा कोणता अन्याय? जसे धाकटीने केले,
तसेच मी केले. तिचे दगड-गोटे हिरेमोती बनले. माझे
दगड-गोटे साप-विंचू कसे झाले?”

पिंपळ बोलला, “करावे तसे भरावे.”

मोठी सून म्हणाली, “देवा, साप-विंचू खोलीतून
घालव.”

पिंपळ बोलला, “तू आपला अर्धा वाटा लहान
जावेला देशील, तरच ते निघतील.”

मोठी जाऊ घरी^१ आली. अर्धा वाटा धाकटीला
दिला.

चोरीचपाटीने ठेवलेला माल तर दिलाच दिला, पण
माहेराहून मिळालेलं डबोलंही गेलं. म्हणूनच म्हटले
आहे—

तेलही गेले तूपही गेले
हाती आले धुपाटणे.